

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

AYT

Söz Sanatları-1

ORDU-ÖDM

ŒİR

➤ Œiirde İmge

➤ Söz Sanatları

İMGE

Bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayıştır.

- Sanatçı, imge oluştururken izlenimlerinden hareketle gerçeği kendi algısına göre yeniden biçimlendirir.
- Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kendine özgü bir dil oluşturur.
- Yeni bir anlatım için hayal gücü ve sanatçı duyarlılığı sayesinde alışılmamış sözler bulur.

SÖZ SANATLARI

Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı, söz ve anlama bağlı anlatım inceliği ve özelliğidir.

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak...

Sular sarardı... Yüzün perde perde solmakta
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Ahmet Haşim

SÖZ SANATLARI

TEŞBİH
(BENZETME)

TENASÜP
(UYGUNLUK)

HÜSNÜTALİL
(GÜZEL NEDENE
BAĞLAMA)

TEKRİR
(TEKRARLAMA)

İSTİFHAM
(SORU SORMA)

MECAZİMÜRSEL
(AD AKTARMASI)

TEZAT
(ZITLIK)

TECAHÜLÜARİF
(BİLMEZDEN
GELME)

MÜBALAĞA
(ABARTMA)

TEŞHİS
(KİŞİLEŞTİRME)

TELMİH
(HATIRLATMA)

KİNAYE
(DEĞİNMECE)

İRSALİMESEL
(ATASÖZÜ
KULLANMA)

İNTAK
(KONUŞTURMA)

İSTİARE
(EĞRETİLEME)

TEVRİYE
(İKİ ANLAMLILIK)

TARİZ
(İĞNELEME)

NİDA
(SESLENME)

TEŞBİH (BENZETME)

➤ Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır.

➤ Teşbihin dört ögesi vardır: **Benzeyen:** Özellikçe zayıf olandır.

Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır. **Benzetme yönü:** Aktarılan özelliktir.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir.

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik

Benzeyen: bin atlı (akıncılar) **Kendisine benzetilen:** çocuklar

Benzetme yönü: şen olma **Benzetme edatı:** gibi

NOT: “Benzeyen” ve “kendisine benzetilen” asıl ögelerdir. “Benzetme yönü” ve “benzetme edatı” yardımcı ögelerdir. Yardımcı ögeler kullanılmadan da benzetme yapılabilir. Sadece benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan teşbihe teşbihbeliğ denir.

Gümüş bir dumanla kapandı her yer

Benzeyen: duman **Kendisine benzetilen:** gümüş

Benzetme yönü ve benzetme edatı kullanılmamıştır. Teşbihi belîğ yapılmıştır.

İSTİARE (EĞRETİLEME)

➤ Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen ya da kendisine benzetilenin yalnız birinin kullanılmasıyla yapılan edebî sanattır. Açık ve kapalı istiare olarak ikiye ayrılır.

➤ Yalnızca kendisine benzetilenin kullanıldığı istiareye **açık istiare** denir.

İnsan baharındayken yaşamın

Bir başka bakar dünyaya

(Bahar sözcüğü ile gençlik çağı anlatılmak istenmiştir. Bahar benzetilen, gençlik ise benzeyendir. Sadece benzetilen kullanıldığı için açık istiaredir.)

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

(Beyaz saç kara benzetilmiş. Sadece benzetilen *kar* kullanıldığı için açık istiaredir.)

➤ Yalnızca benzeyenin kullanıldığı istiareye **kapalı istiare** denir.

Her insan bir gün yuvadan uçup gider.

(İnsan uçuş özelliği ile kuşa benzetilmiştir. Ama kendisine benzetilen kuş söylenmediği için kapalı istiare yapılmıştır.)

Dertlerim düğüm düğüm olmuş çözülüyor.

(Dertler, ipe benzetilmiş ama ip kelimesi kullanılmadığı için kapalı istiare yapılmış.)

TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME)

➤ İnsan dışındaki varlık ve kavramlara insana ait duygu ve davranış özellikleri yükleme sanatıdır.

NOT: Kişileştirmenin bulunduğu her yerde istiare de vardır. Her teşhis bir kapalı istiaredir.

***haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu***

(İnsana özgü ağlama özelliği "vapur"a yüklendiği için kişileştirme sanatı yapılmıştır.)

Hüzün bana küskün, gurbetse dargın

(İnsana ait olan küskün ve dargın olma özelliği hüznün ve gurbete verilerek kişileştirme yapılmıştır.)

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi

(Kaldırımlara bir kadının özelliği yüklenerek kişileştirme sanatı yapılmıştır.)

İNTAK (KONUŞTURMA)

➤ KiőileŐtirilen varlık veya kavramın konuŐturulmasıdır.

Dal bir gün dedi ki tomurcuđuna:

— Tenimde bir yara iŐler gibisin.

(Dal konuŐturulduđu için intak sanatı yapılmıştır.)

NOT: Her intak bir teŐhistir ama her teşhis bir intak deđildir.

Benim adım dertli dolap

Suyum akar yalap yalap

(Dolap konuŐturulduđu için intak sanatı yapılmıştır.)

Deniz ve mehtap sordular seni: Neredesin?

(Deniz ve mehtap soru sorduğu için intak sanatı yapılmıştır.)

Ben ki toz kanatlı bir kelebeđim,

Minicik gvdeme yüklü Kaf Dađı.

(Kelebek konuŐturulduđu için intak sanatı yapılmıştır.)

MECAZI MÜRSEL (AD AKTARMASI)

- Bir sözün, benzetme amacı güdülmeden başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.
- Mecazımürselde parça-bütün, neden-sonuç, özel-genel, eser-sanatçı, iç-dış, yer-insan, soyut-somut, yön-uygarlık, araç-kullanıcı gibi anlam ilgileri bulunur:
- **Köy erkenden uyanıp tarlaya çalışmaya gitti. (yer-insan ilişkisi)**
- **O yıllarda edebiyatımız yönünü Batı'ya çevirdi. (yön-yer ilişkisi)**
- **Edebiyatımızın güçlü kalemlerinden biriydi. (eşya-kullanıcı ilişkisi)**
- **Sait Faik'i okumaktan hoşlanırım. (sanatçı-yapıt ilişkisi)**
- **Gökten bereket yağdı dün gece. (neden-sonuç ilişkisi)**
- **Bu kalp seni unutmaz, buna inan. (parça-bütün ilişkisi)**
- **Tabağını bitir artık. (iç-dış ilişkisi)**

TEZAT (ZITLIK)

➤ Birbirine karşıt duygu, düşünce, hayal ve durumları ifade eden kavramları bir arada kullanma sanatıdır.

***Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?***

(Birbirine karşıt kavramlar olan “dost” ve “düşman” kelimeleri kullanılarak tezat sanatı yapılmıştır.)

***Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece***

(Gündüz ve gece sözcükleri zıt anlamlı sözcükler olduğundan tezat sanatı yapılmıştır.)

Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz

(Ağlamak ve gülmek karşıt anlamlı sözcükler olduğundan tezat sanatı yapılmıştır.)

NİDA (SESLENME)

➤ Seslenme sanatıdır. Daha çok “ay”, “ey”, “hey!” ünlemleriyle yapılır. Ancak ünlem bildiren sözcük olmadan da nida sanatı yapılabilir. Duyguları, heyecanları coşkunu bir seslenişle anlatmadır.

Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü!

Ey benim sarı tamburam!

***Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.***

İnanın bana ey insanlar!

Çıkmam bir daha sokaklara

(Ey, yolcu, ey insanlar gibi ifadelerle seslenme sanatı yapılmıştır.)